Presentació

Josep Janés Tutusaus

Els darrers 25 anys han aparegut a Catalunya grups de persones decidides a impedir l'oblit o a recuperar la memòria col·lectiva del passat (sobretot del segle XIX i primera meitat del segle XX) dels pobles, ciutats i comarques on viuen o treballen, i on sovint tenen arrels familiars o professionals. Aquestes persones han estudiat els fets històrics, els seus protagonistes i tot allò que han considerat d'interès també per comprendre millor el present.

El cantant Raimon, amb aquella frase mil vegades repetida que diu "Qui perd els orígens, perd la identitat" -manllevada del poeta Salvador Espriu-, va saber sintetitzar i simbolitzar aquest sentiment i aquest pensament de recuperació de la memòria que no podem ni volem ni hem de perdre. Quasi tot ha tingut el seu lloc en aquesta recuperació: la història sobretot, però també l'art, la música, el folklore, la gastronomia, l'agricultura, els jocs dels infants... En resum, un ingent patrimoni que aglutina tots els camps del coneixement humà i de la cultura popular.

Aquestes persones van anar ajuntant voluntats i amb liderats més o menys clars van constituir nombrosos grups d'estudiosos que, amb noms prou diversos i amb el pas dels anys, han acabat fornint un enorme volum de treballs i documents de gran valor. Alhora, aquests grups i centres locals i comarcals constitueixen avui dia una xarxa present en bona part dels territoris de parla catalana, amb un nivell important de coordinació i amb trobades periòdiques per intercanviar estudis, neguits i projectes per al futur.

Cadascun d'aquests col·lectius, que tenen com a molt uns pocs centenars -a voltes, només dotzenes- de socis: homes i dones que amb títol universitari o per "vocació" hi han dedicat part del seu temps lliure, els estudis i treballs que realitzen, publicats o no, són una nova i molt valuosa font per als grans estudis dels professors universitaris, si bé encara falta un grau més gran de reconeixement de la tasca silent i amb molt pocs mitjans, realitzada pels socis i amics d'aquests centres d'estudis.

A la nostra comarca, el Centre d'Estudis Comarcal del Baix Llobregat és un bon paradigma d'aquest procés. A Molins de Rei, l'entitat Espai de Recerca, fundada anys més tard -el 1997-, en representa un altre exemple. Aquesta eclosió de centres dedicats als estudis locals ha estat una nova demostració de la capacitat de la societat civil catalana de fer allò que no feien altres, que de bell antuvi podríem pensar que els seria més propi de fer-ho. En aquest cas, per exemple, la universitat, l'Administració espanyola o la Generalitat de Catalunya poques vegades han fet estudis d'àmbit local per iniciativa pròpia. Només alguns ajuntaments o diputacions han tingut iniciatives pròpies de fer estudis sobre el medi natural, la història urbana o del paisatge, estudis sobre pintors i artistes locals, etc. En canvi, ha estat molt més freqüent que hagin recolzat les iniciatives d'investigacions, treballs i trobades col·lectives presentades per aquests grups d'estudis. Aquest suport ha esdevingut vital per a la supervivència i les activitats de nombrosos centres d'estudis locals i comarcals, tot i que alguna vegada (molt poques, certament) ha implicat una certa voluntat de control polític sobre els dirigents dels centres d'estudis o sobre els treballs realitzats.

D'alguna manera, aquest procés em recorda l'eclosió que tingué lloc també a molts pobles i ciutats de Catalunya el primer quart del segle XX que va suposar la creació d'ateneus, federacions, cooperatives, etc., en els quals sovint sorgiren grups de teatre, corals, sales de balls, biblioteques... Són coses molt diferents, però tenen en comú la demostració de la capacitat de les societats de crear xarxes -tal com ho diem ara- que recullen i canalitzen les inquietuds de sectors socials o culturals emergents. Les institucions públiques i el poder polític a voltes obliden la necessària proximitat a la globalitat dels interessos dels ciutadans als quals han de servir.

Pel que fa a Espai de Recerca, presenta un balanç certament important després de 7 anys de vida. Amb només unes poques dotzenes de socis, ha col·laborat amb moltes entitats molinenques; ha organitzat conferències, trobades, jornades, taules rodones i un llarg etcètera; ha fet propostes i aportacions en diferents camps i, molt especialment, cal esmentar l'organització de les Jornades sobre la Terra i l'Alimentació, l'elaboració del llibre *Fira de la Candelera: una fira amb arrels* i la col·laboració en l'organització de les Terceres Jornades d'Història. Una de les fites assolides per Espai de Recerca ha estat la publicació anual de la revista *L'espai*. La revista es presenta cada any al voltant de Sant Jordi i constitueix, des de l'any 1998, una potent aportació cultural a la tradicional festa del llibre.